

houding. Slechts enkele weken later liet hij uit de opbrengst van de eerste z.g. 'collecte voor de bijzondere noden' die eind juni '41 speciaal gehouden was om gelden bijeen te brengen voor steunverlening aan katholiek-Joodse vluchtelingen uit Duitsland, een bedrag van f 12 500 uitkeren aan een Utrechtse groep die Joodse kinderen in niet-Joodse gezinnen onderbracht.

★

'De houding die de synode ten opzichte van het niet-voorlezen van het telegram aannam, is', aldus Touw, de geschiedschrijver der hervormde kerk tijdens de bezetting,

'een zaak van veel kritiek geweest. Men sprak van woord- en trouwbreuk. Sommigen deelden openlijk hun grote teleurstelling over deze handelwijze van de synode aan haar mede in een rekest. Zij betreunden ten zeerste dat, zoals zij zeiden, 'de beginselvastheid in het gedrang is gekomen, terwijl zodoende, . . . en wel op een zeer belangrijk punt, de eenparigheid van handelen der christelijke kerken door de Nederlandse Hervormde Kerk verbroken werd. Zij zijn er daarbij niet van overtuigd, dat op deze wijze protestantse Joden van deportatie werden gered, daar het zeer de vraag is of de bekende maatregel tegen de Rooms-Katholieke Joden zou zijn toegepast, indien de eenheid van houding van alle christelijke kerken niet verbroken ware geweest op het aangelegen punt'¹ -

men kan die laatste conclusie niet bewijzen (er zijn geen Duitse gegevens); onwaarschijnlijk is zij niet. Touw is zelf van opinie dat de houding der synode 'inderdaad voor ernstige kritiek vatbaar (was). Scherp inzicht en een krachtige houding ontbraken op dit ogenblik op bedenkelijke wijze. Maar', zo vervolgt hij, 'alleen de synode, niet de andere kerken stonden voor deze beslissing.'² Dat laatste dunkt ons niet juist: het sprak voor de andere kerkgenootschappen vanzelf dat Seyss-Inquarts wens ook tot hen gericht was; zij meenden evenwel, in tegenstelling tot de hervormde synode, dat zij er geen gevolg aan konden geven.

Maar Touw stelt nog meer kritische vragen, aanknopen bij het feit dat het grootste protestantse kerkgenootschap, zich richtend tot vele honderdduizenden kerkgangers, geen enkel duidelijk woord van protest tegen de aangekondigde Jodendeportaties had laten horen en in feite alleen de zeer

¹ Touw: *Het verzet der Hervormde Kerk*, dl. I, p. 406. Het geciteerde rekest was door ds. Touw opgesteld. ² A.v., p. 66.